

1808-1809

LA VOLTA ALS SETGES EN 83 CAPÍTOLS

Andreu Oller, «el primer ciutadà de Girona»

Encara avui desconexem el grau de participació de la població civil en la defensa de Girona durant els setges ni el motiu (convicció, coacció, desinformació...) pel qual els gironins varen defensar tan afanyosament la ciutat davant dels francesos. Part d'aquests interrogants troben resposta en els escrits que ens han deixat alguns dels involucrats en aquell llastre de destrucció i mortaldat. La memòria d'Andreu Oller n'és un exemple.

RAMON RIPOLL > TEXT

Sabem que Oller va escriure aquest document, de mèrits i serveis realitzats en els primers anys de la guerra del Francès, per contrarestar les crítiques per haver-se escapolit de Girona quatre dies després de la capitulació de la ciutat. Oller hi explica la seva fugida de la ciutat disfressat de dona: «De matinada, mentre els sentinelles francesos obrien la porta, varen deixar sortir, sense demanar-li el pasaport, una dona que anava a passejar fora de la Porta de França. La jove es va anar allunyant tranquil·lament pel carrer de Sarrià fins a arribar a la zona de la muntanya».

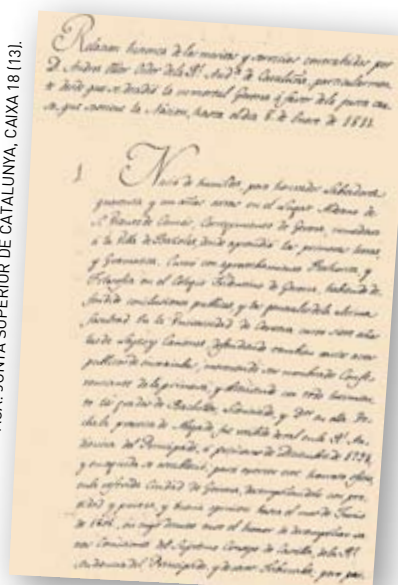
En aquest document, de 83 capítols, Oller narra en segona persona (per cercar la complicitat i acceptació de la Junta Superior del Principat) la seva col·laboració amb l'exèrcit defensor. És un escrit que s'ha de llegir amb prudència. Els aspectes delicats que cal tenir en compte són l'actitud de l'autor (personalista, entusiàstic, acrític...) i el suposat rigor de la seva formació il·lustrada (advocat, assessor dels governadors gironins, membre de la Reial Audiència de Catalunya, component de la Junta Suprema del Principat...).

Sabem que Oller era un ciutadà culte que participà en la guerra del Francès amb un alt nivell de preparació acadèmica, una clara convicció de col·laboració amb l'exèrcit, una informació extraordinària dels esdeveniments, una gran accessibilitat als centres de decisió, etc. En el cas que poguéssim demostrar l'existència generalitzada d'aquest tipus de personatges, hauríem d'admetre la coresponsabilitat de molts catalans il·lustrats en la guerra i per tant en moltes de les seves situacions infrahumanes (per exemple, la defensa extrema de Girona). Aquesta és una hipòtesi historiogràfica que no s'ha aprofundit gaire.

En el seu relat (signat a Tarragona el 4 de maig de 1811), Oller es presenta com un home de 41 anys, natural de Sant Vicenç de Camós i pertanyent a una família de pagesos humils. Continua explicant que a Banyoles va aprendre les primeres lletres, a Girona va estudiar retòrica i filosofia, a Cervera va cursar set anys de lleis i, després de realitzar les pràctiques d'advocat, va ser rebut a la Reial Audiència del Principat (desembre de 1798). Va exercir d'advocat a Girona i va tenir com a clients els governadors de la ciutat Francisco de Taranco i Joaquín de Mendoza (fins al juny de 1808). Oller també diu que va participar en la defensa de la ciutat de Girona durant el primer atac francès (20 i 21 de juny de 1808).

En aquest article resumirem el relat d'Andreu Oller incidint en els seus aspectes més destacables. Ignorarem adjectius com *incendiariis*, *ignominiosos*, *tirans*, *calumniosos*... i mantindrem solament el subjecte *francesos*. Igualment, deixarem de banda adjectius com *incomparable*, *sacrificat*, *heroic*, *immortal*... i ens limitarem als noms que els acompanyen: *Álvarez de Castro*, *soldats* o *gironins* (ACA: Junta Superior de Catalunya, caixa 18 (13)).

ACA: JUNTA SUPERIOR DE CATALUNYA, CAIXA 18 (13).

>> Inici de l'escrit d'Andreu Oller.

>> *Mapa militar de la ciutat de Girona (1809, aprox.).*

El primer setge de Girona

El relat sorprèn d'entrada amb la participació d'Oller en missions importants. Per exemple, el seu autor explica com va sortir de Girona, a proposta de les autoritats de la ciutat, per tal de cercar ajuda a la capital d'Aragó i a les ciutats caps de partit (24 de juny de 1808). En arribar a Lleida es posà en contacte amb la Junta Superior del Principat, que l'aconsellà de no anar a Saragossa, ja que la ciutat estava sent atacada pel general francès Lefebvre (29 de juny de 1808). Oller proposà a la Junta Superior que el segon batalló de voluntaris de Barcelona, que es trobava a Maó, acudís en ajuda de Girona desembarcant al port de Sant Feliu de Guíxols.

Aquestes tropes de reforç arribaren a Sant Feliu de Guíxols la mateixa tarda que l'exèrcit de Duhesme ocupà la part de migdia i ponent del pla de Girona, i que les tropes de Reille, vingudes de Figueres, ocuparen les parts de nord i llevant (22 de juliol de 1808). Els 1.300 soldats del segon batalló, després de refer-se del mareig de la travessia per mar, resseguien la muntanya de Quart i van entrar a la ciutat de Girona, guiats per Oller i esquivant els 12.000 homes de l'exèrcit francès (24 de juliol de 1808).

L'autor explica que mentre els habitants de la plaça de Girona participaven en els treballs de millora de les

defenses de la ciutat (fins al 3 d'agost de 1808), se li va encomanar anar a Tarragona a cercar novament reforços de la Junta Superior del Principat. En passar per Terrassa es trobà amb el comte de Cadaqués, que es dirigia a la ciutat de Girona amb una petita divisió. Oller el va convèncer que el camí de Manresa i Vic era intransitable (per les tres peces d'artilleria que portava) i que l'accés més fàcil a Girona era el d'Hostalric; també escriu que Cadaqués arribà amb èxit al seu objectiu (16 d'agost de 1808).

El relat no dona gaires detalls del primer setge de Girona (juliol i agost de 1808). En canvi, narra la col·laboració d'Oller durant set mesos amb la Junta Superior del Principat, amb tot tipus de responsabilitats. Sabem que va ser un dels cinc lletrats per administrar justícia civil i criminal, sempre seguint els diferents llocs de residència de la Junta Superior (Tarragona, Vilafranca, Sant Feliu de Llobregat, Tortosa...).

L'escrit d'Andreu Oller s'ha de llegir amb prudència; cal tenir en compte l'activitat de l'autor i el suposat rigor de la seva formació il·lustrada

L'autor del document va tornar a tenir un protagonisme rellevant quan la Junta Superior del Principat va rebre la notícia de l'existència de molts traïdors i afrancesats a l'interior de la ciutat de Girona (25 de març de 1809). Immediatament Oller va desmentir davant la Junta que Álvarez de Castro i altres gironins fossin traïdors, i proposà traslladar-se a Girona per verificar-ho.

El nostre personatge va arribar a Girona com a representant de la Junta Superior del Principat el 27 de març de 1809 i s'entrevistà amb Álvarez de Castro i altres autoritats, els quals van acordar allunyar de la ciutat tres individus (28 de març de 1809). Les accions d'Oller van aconseguir superar la desconfiança mútua entre el governador, la Junta de Girona i el Ministeri d'Hisenda de la ciutat.

El segon setge de Girona

Els francesos, segons l'autor, van fer córrer el rumor (per la Bisbal, Foixà, Pals, Torroella de Montgrí...) que el governador i la Junta de Girona deixaven que els enemics destruïssin els pobles. Es concedí la petició, per part de 100 pobles, de major protecció davant dels francesos, i es van lliurar armes i municions als habitants de l'entorn de Girona.

Un altre treball que protagonitzà Oller fou la recollida de queviures per a la ciutat. També el document explica

>> *Representació de la porta de França (reformada a la segona meitat del segle XIX), per on Oller va fugir de Girona.*

en detall com els francesos prepararen el segon setge traslladant bombes i bateries des de Bàscara fins a Medinyà (final d'abril de 1809) i atrinxerant-se a l'entorn de Girona (8 de maig 1809), i com van iniciar l'atac amb foc de morter, canó i obús (principi de juny de 1809). Oller comenta les seves freqüents anades i vingudes des del despatx del governador al despatx de la Junta de Girona. És interessant remarcar que, segons l'autor del document, el governador treballava en la seva habitació ordinària en comptes d'utilitzar el refugi blindat que tenia a casa seva. Sorpren novament el comentari d'Oller en afirmar que Álvarez de Castro no prenia cap decisió important sense consultar-l'hi, una afirmació que hauríem de relacionar, i fins i tot coresponsabilitzar-ne al nostre cronista, amb la decisió del governador de no admetre cap més parlamentari francès (2 de juliol de 1809). Oller també recorda la seva actitud optimista en totes les reunions de la Junta de Girona.

Per tal de resoldre econòmicament les pagues dels oficials, sufragar les obres de fortificació, assumir els treballs de risc i satisfer altres despeses, Oller va recaptar diners i objectes de valor entre particulars i eclesiàstics de la ciutat, i proposà a la Junta de Girona tornar aquests préstecs quan entressin diners a la ciutat.

El relat també descriu l'entrada de Girona de 2.900 homes i de queviures (1 de setembre de 1809) i la posterior arribada d'altres aliments (26 de setembre de 1809), i comenta el gran problema de la gana que va començar poques setmanes després. Oller explica què va proposar per pal·liar-lo: requisar el menjar

amagat a les cases (porc salat, mantega, oli...), repartir-lo amb preferència als hospitals, donar vi als combatents, etc. També relata com els soldats amb prou feines podien menjar un grapat de blat mal pelat, un tall de cavall, mula, o burro i un quarteró de pa cada 2 o 3 dies, i que es va decidir distribuir els oficials de l'exèrcit entre les llars de les famílies menys necessitades, les quals els havien de donar menjar i pagar mig duro diari. Enmig d'aquella situació extrema, en què alguns oficials desertaren (2 de novembre de 1809), Oller participà directament en una discussió de més de tres hores amb els oficials descontents a la casa del governador.

Arribem així al moment culminant del relat: Álvarez de Castro va rebre una carta del general Blake, des de Sant Julià de Vilatorrada, en què li comunicava que no podia alliberar Girona (12 de novembre de 1809). El governador cridà Oller, li féu saber que el seu exèrcit estava en retirada i li imposà la pena de la vida per qualsevol desànim o divulgació d'aquella notícia. Amb tot, acordaren comunicar-ho a tres membres més de la Junta de Girona i enviar un missatger a la Junta Central (resident a Sevilla) per demanar ajuda. És significativa l'actitud d'Oller, que a partir d'aquest punt de la narració comenta constantment la manca de notícies d'aquest missatger.

A partir d'aquell moment, diu el narrador, a Girona no es trobava blat ni assassinant, i que era una ciutat d'esquelets en moviment: els soldats amb prou feines podien mantenir-se drets, i les víctimes de la gana oscil·laven entre 90 i 100 morts diàries. Mentrestant, els terribles bombardeigs dels france-

sos continuaven des de Montjuïc amb moles de 14 polsades. Oller remarca especialment la salva d'aniversari de la coronació de Napoleó que realitzaren els francesos, també des de Montjuïc, amb una descàrrega de més de 60 peces (2 de desembre de 1809).

A continuació explica, amb pèls i senyals, els successius avenços dels francesos sobre la ciutat, la febre maligna d'Álvarez de Castro (6 de desembre de 1809) i com, dies més tard, fou nomenat governador el tinent del rei (9 de desembre de 1809). El mateix dia, els francesos van aconseguir ampliar els esvorancs de la muralla i es va confirmar que era impossible continuar la defensa de la ciutat. Oller també narra com, durant tota aquella nit, els francesos van minar molts punts de les muralles i els baluards de la Mercè i de Sant Francesc, així com la torre del Carme.

L'endemà els francesos van concentrar les seves tropes en els llocs més propers als esvorancs (10 de desembre de 1809). Finalment, el tinent del rei convocà la Junta de Girona per parlamentar amb l'enemic. A partir d'aquí Oller explica la seva versió de la capitulació de Girona (11 de desembre de 1809). Durant els primers dies de l'ocupació francesa de la ciutat, Oller diu que es va haver d'amagar de l'enemic, que el buscaven per ser el representant de la Junta General del Principat, fins que va dur a terme l'enginyosa fugida que ja coneixem.

Cloenda

Un dels moments de la narració que crida més l'atenció és quan Álvarez de Castro reconeix en Oller el «primer ciutadà de Girona» pels constants serveis prestats.

Per la nostra part hi afegiríem que Oller podria haver tingut aquest reconeixement generalitzat si, en comptes de complaure tant els militars, hagués evitat morts innecessàries i hagués aconsellat la capitulació quan sabia (el 12 de novembre de 1809) que la defensa de la ciutat era insostenible.

Ramon Ripoll i Masferrer
és arquitecte i professor de la Universitat de Girona.